

Andreja ŠKVARC
Ivan KODRIČ

Narava in regulacija: urejanje vinogradov in sadovnjakov na terasah

V članku predstavljamo vinogradništvo in terasiranje ter izdelavo teras kot najprimernejši in prevladujoč način urejanja zemljišč na nagibih na Primorskem. Zbrani so podatki o deležih terasiranih vinogradov in deležih vinogradov po razredih nagiba. Pojasnjevamo, kaj je obnova trajnih nasadov, še zlasti vinogradov, in kakšen je njen obseg. Navajamo razloge, ki utemeljujejo ureditev teras, in težave, ki spremljajo takšno urejanje zemljišč. Opozarjamo na posledice opuščanja vinogradništva pridelave na terasah.

The article deals with vineyards and terrace building as the best method of managing agricultural land on the steep slopes of the Primorska region. Data was gathered about the share of terraced vineyards and shares of vineyards according to inclination classes. We explained what the term renewal of permanent plantation implies and especially vineyards, as well as its scope. Reasons for terracing are elaborated, as well as difficulties that are coupled with such land management. We also point out the consequences of abandonment of vineyards on terraces.

Kmetijstvo
Kulturna krajina
Nagibi
Obnova trajnih nasadov
Strme lege
Terase
Vinogradi
Vinogradništvo

Agriculture
Cultural landscape
Inclination
Renewal of permanent plantations
Steep situations
Terraces
Vineyards
Wine production

1. Uvod

Splošni značilnosti slovenskega kmetijstva sta iz leta v leto manjša pridelava in zmanjševanje proizvodnega potenciala kmetijstva. Leta 1900 je bilo v Sloveniji 1,102.900 ha kmetijskih zemljišč – 54 odstotkov vseh zemljišč, leta 1950 1,054.600 ha (52 odstotkov), leta 2005 pa le še 650.000 ha (32 odstotkov) vseh zemljišč. Zmanjševanje kmetijskih površin je posledica:

– opuščanja kmetovanja na območjih s težjimi pridelovalnimi razmerami in na razdrobljenih zemljiščih, ki mu sledi hitro in intenzivno zaraščanje;

– intenzivne urbanizacije najbolj-
ših kmetijskih zemljišč, zlasti v
primestnih območjih.

Tudi na Primorskem smo pričali takšnemu zmanjševanju kmetijske pridelave, ki je najizrazitejše na območjih s težjimi pridelovalnimi razmerami, kamor spadajo nagnjene površine in strme lege. Za del Primorske, kjer uspeva vinska trta, ugotavljamo, da se površine vinogradov in pridelava v zadnjih petdesetih letih ne zmanjšujejo, opazna pa sta opuščanje pridelave na strmih legah in nagnjenih površinah in selitev vinogradništva in sadjarstva v bolj položne in ravninske predele. Takšen premik je po-

sledica sprostitve površin v ravninskih predelih, ki so bili včasih namenjene zgolj pridelavi hrane. Znano je, da je bilo včasih prepo-vedano sajenje trt v ravninskih predelih in da so kmetje lahko posadili le eno vrsto – »planto« ob njivo ali na rob travnika. Tudi pravilnik o rajonizaciji vinogradniških površin je do pred kratkim omejeval sajenje vinske trte, zdaj pa so na Primorskem območja pridelovanja vinske trte zaokrožena in omejena le z naravnimi mejami – nadmorska višina, apnenčasti narivi, izjemno strme lege.

Delež vinogradništva v skupnem fizičnem obsegu kmetijstva v Slove-

Preglednica 1: Površina vinogradov, število pridelovalcev, povprečna površina vinogradov na pridelovalca ter število vinogradov v vinorodnih okoliših Primorske ter v Sloveniji (Vir: MKGP – RPGV, 2005)

	Goriška brda	Vipavska dolina	Kras	Slovenska Istra	Skupaj Primorska	Slovenija
Površina (ha)	1 947	2 566	590	1 452	6 555	16.636
Št. vinogradnikov	902	1 890	896	805	4 493	24.623
Povpr. povr. na pridelovalca (ha)	2,2	1,4	0,7	1,8	1,5	0,7
Število vinogradov	3.113	4.643	2.396	1.831	11.983	38.461

niji je približno devet odstotkov. Po podatkih statistike ima vinograde več kot 40.000 kmetij oz. 41 odstotkov vseh kmetij v Sloveniji. Že ta dva podatka zadoščata, da Slovenijo lahko uvrščamo med tipične vinogradniške države, saj imata večji delež kmetij z vinogradi v Evropi le Portugalska, ki jih ima 50 odstotkov, in Italija s 45 odstotki. Poleg statistike je glavni vir podatkov Zbirni register pridelovalcev grozdja in vina, ki ga vodijo na Ministrstvu za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (MKGP-RPGV).

Za nagnjene površine in strme lege na Primorskem je izdelava teras najprimernejši in prevladujoč način ureditve zemljišča za trajne nasade. Ni nam poznana študija niti strokovna podlaga, ki bi dokazovala nujnost izdelave teras, vendar so nas do takšne ureditve pripeljali dolgoletne izkušnje in spoznanja številnih generacij. Vsem je nekako jasno, da je to edina možnost urejanja nagnjenih površin za trajne nasade, kamor spadata vinogradništvo in sadjarstvo. Znano je tudi, da je ureditev nagnjenih površin v terase zelo drag ukrep, ki poveča stroške obnove vinograda in obenem stroške pridelave grozdja. Že velikokrat smo slišali predloge, da ni nič napačnega, če bi se pridelava grozdja na območjih z nagibi, večjimi od 30 odstotkov, opustila, saj ne more biti konkurenčna pridelavi grozdja v lažjih pridelovalnih razmerah. Ob takšnem razmišljanju se moramo zavedati vsaj nekaj dejstev:

- z opuščanjem pridelave v strmih legah in na terasah se zmanjšujejo kmetijske površine in pridelovalni potencial;
- določena območja, posamezne vasi imajo pravzaprav vse kmetijske površine na nagnjenih terenih in opuščanje pridelave pomeni obenem tudi propad posameznih kmetij na teh območjih;
- z opuščanjem pridelave na strmih legah in na terasah se spremeni in izginja kmetijska kulturna krajina.

V članku predstavljamo vinograde na terasah kot primer urejenih kmetijskih površin na nagibih in njihov pomen.

2. Metodologija

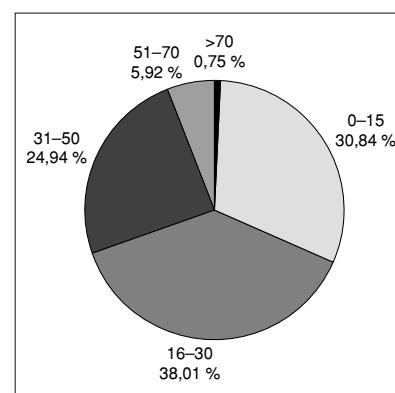
Problematika, ki jo v prispevku obravnavamo, ni bila doslej obdelana v sklopu nobene raziskave. Tudi vinogradniški strokovnjaki ji nismo namenjali posebne pozornosti, saj se nam je zdelo, da so terase nekaj samoumevnega in nerazdružljivega s primorskimi vinogradi in sadovnjaki. Šele v zadnjem času, ko smo se začeli resneje spraševati o stroških pridelave grozdja in stroških obnove vinogradov in sadovnjakov, so se pojavila tudi vprašanja o upravičenosti/neupravičenosti teras in o možnostih njihovega preoblikovanja in celo opuščanja. Kmetijski strokovnjaki poznamo primere in težave posameznih kmetij, ki imajo večji del vinogradov in sadovnjakov na nagnjenih površinah. V prispevku smo zato pripravili pregled posameznih vidikov izdelave teras in poskušamo opozoriti na aktualnost problematike, povezane z njimi.

3. Ureditev vinogradov na terasah

3.1 Predstavitev stanja

Na strmih pobočjih in nagnjenih površinah je možnost kmetovanja zelo zmanjšana. Takšne površine so primerne za pašo, nekoliko za košnjo, skoraj nemogoče pa jih je obdelovati. Redna obdelava pomeni stalno, večkrat letno oranje, prekopavanje in rahljanje, s čimer pa se povečajo erozija, plazenje in izguba zemlje. Kljub temu so že včasih tudi takšna zemljišča kultivirali, in ker je primanjkovalo godnih zemljišč v ravninah, so na nagnjenih površinah naredili sadovnjake in

vinograde ter pridelovali sadje in grozdje. Ureditvi vinogradov na strmih površinah je botrovalo pomanjkanje površin v ravninah, saj so morale te ostati za pridelavo žita in drugih kultur, namenjenih za prehrano ljudi in živali. Za urejanje vinogradov na nagibih pa so odločilne tudi naravne razmere. Na nagnjenih površinah so višje povprečne temperature, boljša je osvetlitev, tla se hitreje segrevajo, nevarnosti pozebe ni ali pa je zelo majhna in tudi pojav boleznih vinske trte je na višjih legah in na nagnjenih površinah neprimerno manjši kot v ravnini. Za Evropo velja ocena, da leži manj kot 10 odstotkov vinogradov na strmih površinah, vse drugo pa so ravninski vinogradi. V Sloveniji je stanje drugačno, kar je najbolje razvidno iz grafičnega prikaza, iz katerega izvemo, da je le slaba tretjina vinogradov na ravninskih legah. Prevladujejo vinogradi v razredu nagiba od 16–30 odstotkov, skoraj tretjina pa jih je na nagibih, večjih od 30 odstotkov, in zanje lahko rečemo, da so del »herojskega vinogradništva«. Pojem »herojsko vinogradništvo« je vpeljal Center za raziskave, proučevanje, varovanje in napredek hribovskega in vinogradništva na strmih legah s kratico CERVIM, ki naj bi varoval to vinogradništvo, skrbel za njegovo ohranjanje in razvoj, vodil različne poskuse in aktivnosti ter povezoval države s takšnim vinogradništvom.

Graf 1: Delež vinogradov po razredih nagiba v Sloveniji
(Vir: MKGP – RPGV, 2001)

V Goriških brdih in na Vipavskem je stanje nekoliko drugačno. V Brdih je največji delež vinogradov na nagibih od 30 do 50 odstotkov, na Vipavskem, kjer je več razpoložljivih površin, pa narašča delež ravninskih vinogradov.

Naravne danosti, predvsem nagib, relief, geološka zgradba in klimatske razmere vplivajo na način ureditve vinograda. Veliko vinogradov v Sloveniji je urejenih tako, da so trte sajene v vrstah v smeri nagiba. Imenujemo jih vertikalni in jih najdemo v vzhodnem in južnem delu države. Za Primorsko pa so za nagnjene površine značilni zgolj vinogradi na terasah. Na strmih legah in na območjih z obilico dežja in pogostimi nalivi je ureditev teras edina možnost ureditve vinograda. Največji delež terasiranih vinogradov ima

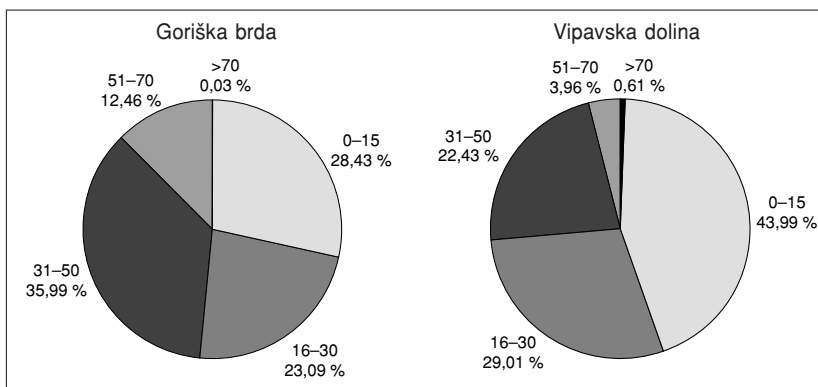
jo Goriška brda in Vipavska dolina, sledijo pa Haloze in Ljutomersko-Ormoški vinorodni okoliš. Iz primerjave podatkov o nagibih in o deležih terasiranih vinogradov lahko sklepamo, da se terase ureja že pri nagibih, manjših od 15 odstotkov, kar potrjuje tudi praksa. Na terasah so poleg vinske trte pogosto zasajene tudi sadne rastline različnih sadnih vrst, vendar bomo v nadaljevanju govorili predvsem o vinogradih. Po podatkih registra je v Goriških brdih 78 odstotkov vseh vinogradov na terasah, v Vipavski dolini pa 69 odstotkov, to sta okoliša z največjim deležem vinogradov na terasah v državi.

3.2 Zgodovinski pregled

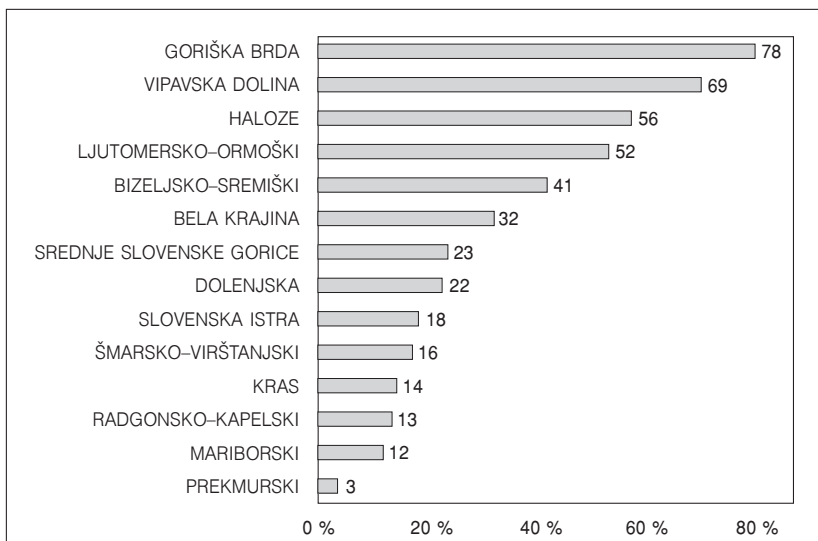
Vinogradi na terasah so že stoletja značilni za Primorsko, menjali pa

so se načini izdelave teras. Včasih so del zemljišča na nagibih ročno prekopali in poravnali in uredili bolj ali manj ravno ploskev. Nastale so različno široke terase. Včasih je bila na terasni ploskvi sajena le ena vrsta, velikokrat pa so uredili večvrstne terase, na katerih je bilo sajenih pet, šest ali več vrst vinske trte, da so bile že majhni vinogradi. Brežino, po domače »grivo«, »škarpo«, so največkrat utrdili z zidom iz kamena, ki so ga pobrali, ko so čistili in prekopavali zemljišče. Naredili so teraso, po domače »pašžn«, »n'ograd«, »bančo«, in še vedno lahko marsikje po gmajnah in grmovju najdemo opuščene terase, podprte s propadajočimi zidovi, in posamezne trte ali podlage vinske trte, ki se razraščajo po grmovju in drevju. Na tako urejenih terasah so lahko sadili trte in sadne rastline ter obdelovali zemljišče, kar na nagnjenih površinah ne bi bilo tako enostavno. Teraso so bile v primerjavi z današnjimi drugačne, različnih širin in dolžin in prilagojene predvsem nagibu in konfiguraciji terena.

Šele po drugi svetovni vojni se je z industrializacijo kmetijstva – uvažanjem traktorjev in različnih priključkov začel spreminjati tudi način urejanja nagnjenih površin. Nagnjene površine so najprej poravnali, da so po celotnem pobočju ali vsaj po večjem delu pobočja dobili enak nagib. Poravnavi zemljišča je sledila izdelava teras, ki so jih enakomerno izdelali po celotni nagnjeni površini. Prve sodobne terase so izdelovali z naoravanjem z rigolnimi plugi, ki sta jih vlekla vsaj dva močna buldožerja (nad 60 ali 70 kW). Kasneje in na strmejših terenih so izdelovali terase z narivanjem zemlje z buldožersko desko. Običajno so urejali terase enakih širin in tako so postale ožje in zasajene le z dvema vzporednima vrstama trt. Širine teras, terasnih ploskev in razdalje med vrstami so postale takšne, da so bile povsod ustvarjene možnosti za uporabo navadnih traktorjev in priključkov

Graf 2: Delež vinogradov po razredih nagiba v Goriških brdih in Vipavski dolini (Vir: MKGP – RPGV, 2001)

Graf 3: Delež terasiranih vinogradov po vinorodnih okoliših (Vir: MKGP – RPGV, 2001)

za obdelavo vinogradov. Teraso so povezali s samostojnimi obračališči ali obračališči na poteh.

Prve strojno narejene terase na Primorskem smo dobili v petdesetih letih prejšnjega stoletja. Tit Doberšek navaja, da so na Primorskem prve sodobne terase naredili leta 1952 na Ajševici – na Marku v Vipavski dolini in na Črnem Kalu. Narejene so bile s plugi – z naoravanjem od spodaj navzgor in nastale so naorane terase. Rekli so jim tudi »Simčičeve« terase, saj je bil Zvonimir Simčič iz Goriških brd pobudnik takšnega urejanja zemljišč. Iz tega obdobja so poznane tudi »orane« terase, to so bile terase, narejene po »Veselovem postopku«, saj jih je vpeljal kmetijski tehnolog Vesel na Koprskem. Kot je običaj pri novostih, so domačini tudi strojno narejene terase sprejemali z nezaupanjem in veliko je bilo prepričanov, da tako urejene površine ne bodo obstale in bodo zdrsele v dolino. No, terase so obstale in urejamo jih še zdaj.

3.3 Obnova vinogradov

Obnova vinograda je najpogostejši izraz za ureditev zemljišča za vinograd in sajenje novega vinograda na zemljiščih, kjer trte še niso rasle, ali ponovno zasaditev trsnih cepljenk vinske trte na površini izkrčenega vinograda. Obnova vinograda je bila že od nekdaj zahtevno in naporno delo, saj je treba prej dobro pretehtati vse dejavnike, ki vplivajo na rast in rodnost vinske trte in ki bodo vplivali na njeno življenje, da bo lahko uspevala veliko let. Obenem je obnova vinograda povezana z velikimi stroški in za uspešno obnovo potrebujemo tudi dovolj časa, da lahko dobro opravimo vsa potrebna dela. Že prej morajo vinogradniki pridobiti ustrezna dovoljenja in informacije ter upoštevati predpise kmetijstva in urejanja prostora.

V Sloveniji lahko obnavljamo vinograde in gojimo vinsko trto na točno

določenih pridelovalnih območjih, ki jih imenujemo vinorodni okoliši. Vinorodni okoliš je osnovno geografsko opredeljeno območje, ki ima podobne podnebne in talne razmere, podoben izbor sort in druge podobne agrobiološke dejavnike, ki omogočajo pridelavo grozdja in vina. Vinorodni okoliši natančno določajo geografsko poreklo vina.

Vinogradnik mora v letu pred načrtovano obnovo vinograda pridobiti dovoljenje za obnovo vinograda in pravico za obnovo vinograda, ki mu jo dodeli Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. Ob tem mora vrisati tudi grafično enoto

rabe kmetijskega zemljišča za vinograd, ki se obnavlja – GERK v obnovi. Na občini je treba pridobiti lokacijsko informacijo za zemljišče, na katerem načrtuje obnovo. Zakon o kmetijskih zemljiščih obravnava obnovo trajnih nasadov kot agromelioracije, saj tudi pri obnovi vinogradov izboljšujemo lastnosti tal in celotno kmetijsko zemljišče vključno z dostopi in potmi. Če je predvidena obnova večja od 10 ha, je treba pridobiti v skladu z uredbo o vrstah posegov v okolje presojo vplivov na okolje.

Zasaditev vinograda in njegova celotna ureditev sta zadnji v sklopu

Slika 1: Terasirana pokrajina v Vipavski dolini

Slika 2: Teraso »po starem«

obnovitvenih del, ki določajo in oblikujejo nov vinograd. Čeprav je časovno gledano to delo zadnje, se je treba o ureditvi vinograda odločiti že pred začetkom zemeljskih del. Prav ta sklop dejavnikov zahteva veliko razmišljanja in vsi dejavniki se med seboj prepletajo in so soodvisni. Še zlasti pomembni so na

nagnjenih terenih, ko urejamo terase. V Sloveniji zadnjih deset let obnovimo 300–800 ha vinogradov letno, za Primorsko pa imamo podatke o obnovi za zadnjih 32 let. V teh letih so vinogradniki obnovili več kot 6300 ha vinogradov, kar je skoraj celotna površina primorskih vinogradov.

Preglednica 2: Površine obnovljenih vinogradov v ha med letoma 1975 in 2006 v vinorodnih okoliših vinorodne dežele Primorska
(Vir: Kmetijsko-gozdarski zavod Nova Gorica in MKGP – RPGV, 2006)

LETO	GORIŠKA BRDA	VIPAVSKA DOLINA	KRAS	SLOVENSKA ISTRRA	SKUPAJ
1975	110	98	11	55	274
1976	82	75	8	41	206
1977	66	78	14	35	193
1978	101	70	8	20	199
1979	98	90	7	50	245
1980	76	90	7	70	243
1981	92	82	9	46	229
1982	67	70	14	64	215
1983	30	60	–	8	98
1984	35	46	1	3	85
1985	46	45	6	13	110
1986	73	73	–	9	155
1987	85	82	31	25	223
1988	84	68	18	17	187
1989	60	38	13	–	111
1990	48	56	25	10	139
1991	85	113	57	18	273
1992	80	104	31	8	223
1993	58	86	27	21	192
1994	46	55	21	13	135
1995	84	72	21	15	192
1996	95	162	16	46	319
1997	103	158	27	61	349
1998	77	96	28	88	289
1999	34	37	27	79	177
2000	40	39	12	50	141
2001	39	55	15	43	152
2002	40	51	8	39	138
2003	62	89	26	41	218
2004	69	89	22	44	224
2005	72	93	32	68	265
2006	33	56	25	55	169
VSOTA	2170	2476	567	1155	6368
POVPREČNO	67,81	77,37	18,9	37,26	199

3.4 Razlogi za ohranjanje teras in trajnih nasadov na njih

Glavni razlog za urejanje trajnih nasadov na terasah je, kot smo že zapisali, velik delež nagnjenih in strmih površin in pomanjkanje površin v ravninskih predelih. Kljub sodobnim in novim pristopom pri urejanju trajnih nasadov in predvsem vinogradov bi lahko pričakovali, da se bodo spremenili tudi načini urejanja vinogradov, vendar terase ostajajo prevladujoča ureditev vinogradov na nagibih.

Zakaj?

1. Na prvem mestu je zagotovo preprečevanje erozije in plazanja, saj je na Primorskem letna količina padavin v povprečju od 1500 do 1600 mm na Krasu, Vipavskem in v Goriških brdih ter 1000 mm na Koprskem. Padavine so velikokrat v nalih, ko v zelo kratkem času pade od 50 do 100 l dežja na m², kar povzroča erozijo in poveča možnost nastanka plazov. Pri urejanju večjih nagnjenih površin je nevarnost za nastanek erozije povečana. Zmanjšamo jo z ureditvijo teras, ki zaustavljajo vodo in ji zmanjšujejo erozijsko moč.
2. Naslednja pomembna prednost teras je, da se na terasnih ploskvah zadrži več padavin kot na nagnjenih površinah in tako imajo terase večjo sposobnost akumulacije vode, ki jo velikokrat primanjkuje v času vegetacije. Čeprav je skupne letne količine padavin več kot dovolj za gojenje vinske trte, imamo veliko let, ko mesec ali dva ne pade nič dežja in trte trpijo zaradi suše. Teraso so nekakšen rezervoar, kjer se zadrži tudi minimalna količina vode, ki jo rastline potrebujejo v poletnih mesecih in ki po navadi pade v obliki močnejših nalivov ter na nagnjenih terenih odteče. Splošna značilnost našega vinogradništva je, da vinske trte ne namakamo in zato še bolj skrbimo, da zadržimo v vinogradih vso razpoložljivo padavinsko vodo.

3. Sajenje na terasah omogoča rastlinam izredno dobro osvetlitev in zračnost, kar je vsem dobro poznana zahteva vinske trte. Le dobro osvetljeni listi vinske trte so maksimalno fotosintetsko aktivni. Na terasah sajene rastline se ne zasenčujejo in v listih lahko poteka fotosinteza in nastaja veliko asimilatov.
4. Ko terasiramo strme lege, uredimo na zemljišču ravne terasne ploskve, ki jih lahko dobro pripravimo in skrbno globoko prekopljemo, enakomerno založno pognojimo in tudi strojno posadimo, da so optimalno urejene.
5. Vinograde na terasah, ki imajo varno speljane poti in obračališča, lahko obdelujemo z običajnimi vinogradniškimi traktorji ter priključki in ne potrebujemo specialne mehanizacije in goseničarjev, kot jih poznajo za oskrbo strmih vertikalnih vinogradov. Na terasah je zato mogoče gospodarno pridelovanje.
6. Vinogradi in sadovnjaki na terasah izkazujejo visoko stopnjo

ujemanja med naravnimi danostmi območja in vrsto rabe.

7. In ne nazadnje – terasirani vinogradi so dovršen, svojstven in zanimiv krajinski vzorec, imajo strukturno vrednost v prostoru in predstavljajo tipično primorsko kulturno krajino.

Seveda obstajajo razlogi, ki ne govorijo v prid terasam:

1. Glavni razlog je slabša izraba razpoložljive površine, kar ima za posledico manj posajenih trt in s tem manjši pridelek ter seveda manjši dohodek na enoto površine. Na nagibih, večjih od

Slika 3: Izdelave teras

Slika 4: Sodobno urejene terase v Goriških brdih

40 odstotkov, imamo pri dvo- in večvrstnih terasah brežine višje od dveh metrov, kar zelo otežuje njihovo vzdrževanje. Na nagibih, večjih od 40 do 45 odstotkov, priporočamo urejanje enovrstnih teras, da se izognemo previsokim brežinam, vendar pa se nanje posadi še manj trt.

2. Stroški priprave tal, ki vključujejo ureditev teras, so v primerjavi s stroški priprave tal za vinograde na vertikalni neprimerno večji in predstavljajo več kot tretjino vseh stroškov naprave novega vinograda. Na nagibih, večjih od 40 odstotkov, na razgibanem terenu in kjer je treba urejati še drenaže, pa lahko ti stroški obsegajo kar polovico vseh stroškov obnove vinograda.

Na Primorskem prednosti prevladajo nad negativnimi lastnostmi teras, zato že petdeset let strojno urejamo terase in na njih sadimo vinsko trto in sadne rastline. Zagotovo je k temu najbolj pripomogel dober ekonomski rezultat, ki so ga pridelovalci ustvarili s pridelavo grozdja, vina in sadja in ki je omogočal vlaganja v obnove nasadov tudi na strmih legah in nagnjenih površinah.

5. Sklep

Kljub številnim razlogom v prid urejanju teras na strmih legah in sajenju vinske trte in sadnih rastlin na terasah se v zadnjem času vedno bolj širita zaskrbljenost in dvom, da bomo tudi mi, tako kot veliko vinogradniških dežel, opustili in postopoma izgubili kmetijska območja v strminah in terasasto krajino. Iz ekonomskih razlogov so že pred leti opustili pridelavo na terasah v severnih Brdih, notranjosti Istre in marsikje po vipavskih gričih in zdaj opazujemo, da se opuščanje strmih leg nadaljuje. Kmetje in strokovni delavci v kmetijstvu vidimo opuščene kmetijske površine, ki jih postopoma prerašča gozd, kot znak zanemarjenega podeželja in kot propadanje kulturne krajine in ne le kot

izgubo proizvodnega potenciala. Krajino so ustvarili ljudje s kmetijsko dejavnostjo in zato nam ni vseeno. Prepričani smo, da bo takšno spreminjanje kulturne krajine vplivalo tudi na njeno vrednost in da takšne zapuščene krajine ne bomo več obiskovali in je občudovali.

Zakaj so nam Brda danes všeč, kaj jih dela prepoznavne?

Zagotovo je to kulturna krajina, in če smo natančnejši, so to vinogradi in sadovnjaki na terasah. Urejenost prostora, enostavnost in vsečnost izhajajo iz enakomerne razporeditve teras, ki se spuščajo iz grebenov po obeh straneh gričev in iz ponavljajoče se zasaditve vinske trte in sadnih rastlin. V enakomernih razdaljah zasajene kulturne rastline oblikujejo dovršen, svojstven, prepoznaven, ponavljajoč se in zanimiv krajinski vzorec. Čeprav je zanj značilna enostavnost, takšna krajina v okolju ne deluje enolično. Če bi opustili kmetijsko pridelavo, bi ta vzorec zelo hitro izginil in terase bi se skrile in izgubile v enolično podobo, saj bi celotno površino kmalu prekrival gozd. Ohranitev krajine je povezana z ohranjanjem vinogradništva, saj zamenjava kmetijskih panog v večjem obsegu ni mogoča.

Odgovore na upravičenost zaskrbljenosti in dvoma bodo dale predvsem ekonomske razmere v vinogradništvu in vinarstvu. Te se vedno bolj zaostrejejo, vendar dokler bo vinogradništvo gospodarska dejavnost z zadovoljivim dohodkom, bodo ostajale tudi strme lege in nagnjene površine obdelane. Zagotovo bo treba še dodatno racionalizirati pridelavo in predvsem vzdrževanje brežin. Kmetijski strokovnjaki lahko k temu prispevamo z natančnim načrtovanjem obnove, optimalno izbiro vseh parametrov teras in natančno izvedbo terasiranja in celotne ureditve zemljišča. Poleg tega pa bi morali bolj sodelovati v postopkih prostorskega načrtovanja in skupaj z urbanisti in strokovnja-

ki za urejanje prostora iskati možnosti za ohranjanje kmetijskih zemljišč. Kmetijski strokovnjaki bi morali opredeliti glavne kmetijske dejavnosti v prostoru in značilna proizvodna območja, med katera spadajo tudi vinogradi na terasah. Tako bi ustvarili možnosti, da bo podeželje ohranilo svojo podobo in da zaustavimo propadanje kulturne krajine ter praznjenje podeželja.

Andreja Škvarč, univ. dipl. inž. agr.,
KGZS – Kmetijsko-gozdarski zavod
Nova Gorica,
Nova Gorica, Slovenija
e-pošta: andreja.skvarc@kvz-ng.si
Ivan Kodrič, univ. dipl. inž. agr., KGZS –
Kmetijsko-gozdarski zavod Nova Gorica,
Nova Gorica, Slovenija
e-pošta: ivan.kodric@kvz-ng.si

Viri

- Colnarič, J. (1971) Ureditev vinograda, ČZP Kmečki glas.
- Kodrič, I., Škvarč, A. Obnova trajnih nasadov – Tabele za izračunavanje parametrov teras – interni priročnik (1999) Kmetijsko-veterinarski zavod Nova Gorica.
- Simčič, Z. (1959). Terasiranje vinogradov na Primorskem, Sadjarstvo, vinarstvo, vrtarstvo, str. 91.
- Škvarč, A. (1999) Obnova vinogradov. V: STANEK, Katja (ur.). Znanje kot ključni dejavnik razvoja kmetijstva, Občina Brda, Povzetki predavanj, Dobrovo, str. 1–5.
- Škvarč, A. (2004) Vrednotenje domačih sort vinske trte, Sodobno kmetijstvo, let. 37, št. 6, str. 27–29.
- Uredba o uravnavanju obsega vinogradniških površin, Uradni list RS, št. 103/2003, 121/2004, 113/2005.
- Uredba o vrstah posegov v okolje, za katere je obvezna presoja vplivov na okolje, Uradni list RS, št. 66/1996, 12/2002, 83/2002.
- Zakon o kmetijskih zemljiščih, Uradni list RS, št. 59/1996.
- Zakon o urejanju prostora, Uradni list RS, št. 110/2002, 8/2003.
- Zakon o vinu in drugih proizvodih iz grozdja in vina, Uradni list RS, št. 70/1997.